

és Mokányé Nagy Katalin técsői gyűjtése, Czébely Lajos viski gyűjtése) kiadásáról, a különféle intézményekben őrzött kárpátaljai nyelvjárási hangfelvételek feldolgozásáról is, továbbá egy új kárpátaljai nyelvjárási bibliográfia létrehozásáról. A szerző azt is kiemeli, hogy egyetlen kárpátaljai magyar nyelvész sem foglalkozott még történeti nyelvjárás-kutatással, miként kárpátaljai nyelvjárási olvasókönyv vagy hangoskönyv sem készült még.

Zárásként TÓTH PÉTER szavait idézem: „Fontos, hogy a dialektológia önálló tantárgyként legyen jelen a felsőoktatásban, szakképzett nyelvjárás-kutató oktassa, akinek az oktatási és szervezési teendők mellett jut elég ideje nagyobb távlatú gyűjtések, kutatások elvégzésére is. E feltételek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy a leendő tanárok alapos dialektológiai ismeretekkel kezdhessék el pályájukat, s a nyelvészeti tanszékeken rendszeres nyelvjárás-kutató munka folyhasson” (144). A két itt ismertetett kötet megjelenésének jelentősége, ezek fényében (is), vitathatatlan.

PARAPATICS ANDREA
Pannon Egyetem

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Keresztes László 80 éves

Húsz évvel ezelőtt HONTI LÁSZLÓ köszöntötte a FUD. Keresztes-émlékkötetében az ünnepeltet. HONTI szólt arról is, hogy mikor ismerkedett meg Keresztes Lászlóval. Ezt azért említem, mert a HONTInál szereplő 1965-ös (vagy 66-os) debreceni kiránduláson több hallgatótársammal együtt én is részt vettem, tehát én is akkortól számítom Keresztes Lászlóval fennálló ismeretségemet. Az ismeretség azután barátsággá mélyült a hetvenes évek első felében, amikor szinte egyidőben voltunk lektorok Finnországban: Laci Helsinkiben, én Turku-ban. Mindennek logikus folyománya volt, hogy családjainkat is összeismerettük egymással.

Keresztes László 1941. november 11-én született Kisvárdán, ahol alsó- és középfokú tanulmányait végezte. 1959-ben vették fel a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem magyar–latin szakára. „Pályaválasztásomban döntő szerepe volt édesapámnak, Keresztes Pálnak, aki szintén magyar–latin szakos középiskolai tanár volt” – írja maga az ünnepelt (KERESZTES 2009: 91). Édesapja jóváhagyta választását, és „csak annyit tanácsolt: az irodalom túlságosan kötődik az ideológiához, foglalkozz nyelvészettel!” (i. h.). A finnugor tanszéken hamar felfigyeltek rá, és másodévtől átírányították a finnugor nyelvészetre. Kálmán Béla javaslatára leadta a latin szakot és 1963-ban felvette az akkor induló finnugor C-szakot. Közben, 1962–63-ban Helsinkiben volt ösztöndíjas, ahol megtanult finnül, hallgatta ERKKI ITKONEN mordvin nyelvtörténeti és finnugor alaktani előadásait. De lappul és votjákul is tanult.

1964-ben magyar szakos diplomát és doktori fokozatot szerzett. Ugyanez évtől a finnugor tanszék oktatója negyven éven át, végigjárva a fokozatokat a tanársegéd-től a tanszékvezető egyetemi tanárig. A debreceni éveket három hosszabb külföldi munkavállalás szakította meg: 1969-től 1975-ig Helsinkiben, 1981-től 1984-ig Jyväskyläben volt magyar lektor, 1994-től

2000-ig az oslói egyetem finnugor professzoraként dolgozott. 1988 és 1994 között tanszékvezető docensként vezette a debreceni finnugor tanszékét. 1999-ben nevezték ki a debreceni egyetem professzorának, ettől kezdve emeritálásáig, 2005-ig állt a finnugor tanszék élén.

Az életrajz évszámainál persze sokkal fontosabb KERESZTES LÁSZLÓ tudományos és oktatói munkássága. Ez obi-ugor tárgyú doktori értekezésével kezdődött (KERESZTES 1967). A helsinki lektori évek eredménye az Unkarin kiel (Magyar nyelv) című kiváló magyar nyelvtan, amelynek később más nyelvekre lefordított változatai is megjelentek.

A jubiláns azt írja, hogy ERKKI ITKONEN hatására kezdett el foglalkozni a mordvin nyelv történetével. Mind a mai napig ez a témakör képezi KERESZTES LÁSZLÓ tudományos munkásságának gerincét, ezen a téren érte el a legkimagaslóbb eredményeket. Hogy csak a legfontosabbakat említsük: a mordvin konzonzantizmus történetének két kötete (KERESZTES 1986, 1987), a mordvin chrestomathia (KERESZTES 1990), a tárgyas ragozást bemutató nagyszabású monográfia (KERESZTES 1999) és mordvinisztikai munkásságának betetőzése a Bevezetés a mordvin nyelvészetbe (KERESZTES 2011).

Egy születésnapi köszöntő talán nem a legalkalmasabb egy tudományos mű alapos értékelésére, de azt mindenképpen el kell mondanom, hogy a tárgyas ragozásról szóló értekezés alaposágával, logikus gondolatmenetével azt is lenyűgözi, aki esetleg nem mindenben ért egyet a szerző következtetéseivel. Ez a mű Oslóban készült, Helsinkiben jelent meg és Budapesten védte meg KERESZTES LÁSZLÓ, és nyerte el vele az MTA doktora címet. Jól emlékszem a védésre és az ott lezajlott élénk vitára, amelyben a szerzón kívül HONTI LÁSZLÓ, MIKOLA TIBOR és RÉDEI KÁROLY vett részt. A vita anyaga a Nyelvtudományi Közleményekben olvasható (KERESZTES 1998–1999; HONTI 1998–1999; MIKOLA 1998–1999; RÉDEI 1998–1999), és bizonyára hozzájárult az uráli tárgyas ragozással kapcsolatos kutatások megélénküléséhez.

A Bevezetés minden olyan lényeges mordvinisztikai ismeretet tartalmaz, ami kiindulást jelenthet a nyelv további kutatásához, az egyes témaköröket világosan és érthetően foglalja össze, és ellátja a szükséges szakirodalmi hivatkozásokkal. Az lenne az ideális, ha minden uráli nyelvhez születne egy ilyen bevezetés.

A rendszerváltás után a kisebb finnugor népek nagy iramban igyekeztek pótolni a biliafordítások terén mutatkozó lemaradást, hiszen a szovjet korszakban ez szigorúan tilos téma volt. Az új fordítások kapcsán számos elméleti-módszertani és gyakorlati probléma merült fel. Ezek KERESZTES LÁSZLÓ figyelmét is felkeltették, aki tanítványait is arra biztatta, hogy foglalkozzanak a biliafordítások nyelvével. Ő maga 2010-ben, a piliscsabai finnugor kongresszuson tartott plenáris előadásában foglalta össze a témát (KERESZTES 2010a, 2010b).

A tanítványok említésével fontos témához érkeztünk el: Keresztes László, a tanár. Ő maga erről így nyilatkozott: „Mindig tanárnak készültem, szerettem tanítani. (Boldogtalan lettem volna egy akadémiai intézetben.) Tudományos tevékenységemben elsősorban az egyetemi oktatás szükségleteihez igyekeztem igazodni. [...] Itthon és külföldön egyetemi szinten oktattam szinte valamennyi finnugrisztikai tárgyat” (KERESZTES 2009: 94). Keresztes László nemcsak tanítási szeret, a diákjait is szereti, akik ezért bíznak benne és hallgatnak rá. Az évek során részt vettem Debrecenben vagy Síkfőkúton néhány kötetlen tanszéki rendezvényen. Mindig örömmel töltött el ezek vidám, baráti és közvetlen hangulata. Persze egy tanszék tudományos súlyát nem a vidám rendezvények, hanem a tudományos publikációk jelentik. KERESZTES vezetése alatt több PhD-értekezés és számos cikk készült a tanszéken.

A publikációs tevékenységet nagyban elősegítette, hogy az ünnepelt 1989-ben megalapította a *Folia Uralica Debrenciensia* (FUD.) című sorozatot, amely hamarosan évente megjelent, 2018-ig huszonöt kötetben. A sorozatot egy-két év kivételével KERESZTES LÁSZLÓ, valamint tanítványa és utódja, MATICSÁK SÁNDOR szerkesztette, illetve szerkeszti jelenleg is. Az elmúlt időszakban a FUD. rangos hazai és nemzetközi publikációs fórum lett, a Nyelvtudományi Közlemények mellett a legfontosabb finnugisztikai folyóiratunk.

Még sokáig folytathatnám KERESZTES LÁSZLÓ tudományos teljesítményének értékelését, talán elnézik az olvasók, hogy csak néhány kiemelt területre szorítkoztam. Úgy gondolom, ezek is jó képet adnak az ünnepelt pályájáról.

Befejezésül feltétlenül szeretnék megemlíteni egy könyvet, amelynek születésében KERESZTES LÁSZLÓ fontos szerepet játszott. DOMOKOS JOHANNA ezt írja erről: „Külső ösztönzésre jelentős magyar példa az 1983-ban megjelent, több mint három és fél évtizedig egyedül álló, magyar nyelvű költészeti antológia. KERESZTES LÁSZLÓ akkor készítette el az *Aranylile mondja tavasszal* című számi antológiát (Bede Anna műfordítása), amikor a számi irodalomnak nagy szüksége volt saját történetét dokumentáló művekre” (DOMOKOS 2020: 13–14). A kötet anyagát (7000 sor) KERESZTES LÁSZLÓ válogatta, szerkesztette. Ő készítette a nyersfordításokat és a jegyzeteket. DOMOKOS olyan fontosnak tartja ezt a kötetet, hogy felkérte Keresztést ezzel kapcsolatos emlékeinek felidézésére. A visszaemlékezés elkészült és meg is jelent (KERESZTES 2020). Nagyon érdekes és kedves olvasmány, a szerző önriróniájával fűszerezve. Megtudjuk, hogy a megjelent anyagot 11 ezer sorból válogatták össze, hogy soronként 10 forintot kaptak a fordításért (hármat Keresztes, hetet Bede Anna), és nekik köszönhető a magyar *jojka* 'lapp (számi) ének' és *jojkál* szavak, valamint a *tarhegy* szó a finn *tunturi* megfelelőjeként. Ez az írás jó emlékeztető és megőrzött szellemi frissességről tanúskodik.

KERESZTES LÁSZLÓ jó ember. Hosszú és eredményes életpályát mondhat magáénak. Emeritusként ma is részt vesz a tanszék életében és munkájában. Békés, boldog és elégedett éveket kívánunk neki szeretett családjá és tanítványai körében.

Hivatkozott irodalom

- DOMOKOS JOHANNA 2020. Bevezető – A számi siker titka, azaz a művészet formatív ereje közösségi és egyéni önértelmezése folyamatokban. In: DOMOKOS JOHANNA szerk., *Alkotni csodára várva. Kortárs számi művészeti fejlemények*. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Budapest. 7–14.
- HONTI LASZLÓ 1998–1999. Gondolatok a mordvin tárgyas igeragozás uráli alapnyelvi háttéréről. *Nyelvtudományi Közlemények* 96: 106–119.
- KERESZTES LÁSZLÓ 1967. A beszélést és a gondolkodást jelentő igék az obi-ugor nyelvekben. *Nyelvtudományi Közlemények* 69: 245–282.
- KERESZTES LÁSZLÓ 1974. *Unkarin kieli*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki–Pieksämäki.
- KERESZTES LÁSZLÓ 1983 szerk. *Aranylile mondja tavasszal. Lapp költészet*. Fordította: BEDE ANNA, válogatta, szerkesztette, a nyersfordításokat készítette és a jegyzeteket írta: KERESZTES LÁSZLÓ. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- KERESZTES LÁSZLÓ 1986. *Geschichte des mordwinischen Konsonantismus 2. Etymologisches Belegmaterial*. Studia Uralo-Altica 26. Szeged.
- KERESZTES LÁSZLÓ 1987. *Geschichte des mordwinischen Konsonantismus 1*. Studia Uralo-Altica 27. Szeged.
- KERESZTES LÁSZLÓ 1998–1999. Gondolatok a mordvin determinatív igeragozás kialakulásáról. *Nyelvtudományi Közlemények* 96: 106–119.

- KERESZTES LÁSZLÓ 1990. *Chrestomahia Morduinica*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- KERESZTES LÁSZLÓ 1999. *Development of Mordvin Definite Conjugation*. Mémoires de la Société finno-ougrienne 233. Helsinki.
- KERESZTES LÁSZLÓ 2009. Bővülő nyelvcsaládom – utam a nyelvi gazdagsághoz. In: KONTRA MIKLÓS – BAKRÓ-NAGY MARIANNE szerk., *A nyelvészetről – egyes szám első személyben 2*. Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Szeged. 91–98.
- KERESZTES LÁSZLÓ 2010a. The questions of Finno-Ugric literary languages in the light of the latest Bible translations. In: S. CSÚCS et al. red., *CIFU 11. Pars I. Orationes plenariae*. Piliscsaba. 127–168.
- KERESZTES LÁSZLÓ 2010b. Вопросы литературных языков финно-угорских народов в плане новейших переводов Библии. In: S. CSÚCS et al. red., *CIFU 11. Pars I. Orationes plenariae*. Piliscsaba. 169–192.
- KERESZTES LÁSZLÓ 2011. *Bevezetés a mordvin nyelvészetbe*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- KERESZTES LÁSZLÓ 2020. Aranylile szólt 1983 tavaszán – Az első áttekintő számi költészeti antológiáról. In: DOMOKOS JOHANNA szerk., *Alkotni csodára várva. Kortárs számi művészeti fejlemények*. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Budapest. 255–261.
- MIKOLA TIBOR 1998–1999. Megjegyzések a mordvin tárgyias igeragozás történetéhez. *Nyelvtudományi Közlemények* 96: 120–123.
- RÉDEI KÁROLY 1998–1999. Gondolatok az uráli tárgyias igeragozásról. *Nyelvtudományi Közlemények* 96: 124–128.

CSÚCS SÁNDOR

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Számunk szerzői

DR. CSÚCS SÁNDOR, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, csucs@btk.ppke.hu – DR. FORGÁCS TAMÁS, Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet, Magyar Nyelvészeti Tanszék, forgacs@hung.u-szeged.hu – DR. GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ, Miskolci Egyetem, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Magyar Nyelvtudományi Tanszék, tgzseniko@gmail.com – DR. HOFFMANN ISTVÁN, Debreceni Egyetem, Magyar és Finnugor Nyelvtudományi Intézet, Magyar Nyelvtudományi Tanszék, hoffmann@mnytud.arts.unideb.hu – DR. HOSSZÚ GÁBOR, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Elektronikus Eszközök Tanszéke, hosszu@eet.bme.hu – KICSI SÁNDOR ANDRÁS, kicsis@freemail.hu – DR. PARAPATICS ANDREA, Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar, Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézet, parapatics.andrea@gmail.com – DR. PELCZÉDER KATALIN, Pannon Egyetem, Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézet, Magyar Nyelvtudományi Tanszék, pelczederk@gmail.com – DR. POMÁZI BENCE, ELKH Nyelvtudományi Kutatóközpont, Lexikológiai Intézet, pomazi.bence@nytud.hu – DR. PRESINSZKY KÁROLY, Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, kpresinszky@ukf.sk – SZABÓ ÉVA, SZTE NYDI – MTA – DE – SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport, Eötvös Loránd Kutatási Hálózat, szalayeva0823@gmail.com – DR. TOLCSVAI NAGY GÁBOR, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Mai Magyar Nyelvi Tanszék; Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, tnghu@hotmail.com – DR. ZELLIGER ERZSÉBET, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék, zelliger.erszebet@btk.elte.hu.